

Tema:

Migrantarbete

LO-TCO Biståndsnämnd 2011

Text och bild: Mats Wingborg

Form: Ellinor Algin

Skriften är framtagen med stöd av Sida.

Sida ansvarar ej för innehållet.

Omslagsbild: Xie Liu är byggnadsarbetare från Hunanprovinsen i Kina som jobbar som migrantarbetare i Hongkong. Han bor i ett garage under marknivå tillsammans med 60 andra migrantarbetare. Varje månad skickar Xie Liu pengar till sin familj. Men nu har han räkat ut för en fallolycka och fått en allvarlig hjärnskakning. Han har ingen sjukförsäkring och oroar sig mest för hur familjen ska klara sig när han inte längre kan skicka hem pengar.

TEMA är en serie skrifter som ges ut av LO-TCO Biståndsnämnd för att tematiskt belysa och diskutera aktuella frågor som berör det internationella fackliga samarbetet. Skriften finns att ladda hem och skriva ut.

www.lotcobistand.org/material

Migrantarbetare – Lågavlönade, lurade, laglösa?

Sirina Fernandez breder ut en filt på stenplattorna. Hon och fem andra filippinskor slår sig ner och börjar plocka upp burkar och paket med mat. I en termos har de ångande varmt kaffe. I ett band rund halsen hänger Sirinas mobiltelefon. Efter måltiden ska hon ringa till sina släktingar i Manila. Det är söndag och de utländska hembiträdena har som vanligt samlats på torget Charter Garden. Flera tusen kvinnor från Filippinerna pratar och småäter. Andra kvinnor kommer från Bangladesh, Sri Lanka och Nepal. Sirina berättar att hennes fyra systrar också arbetar som hembiträden i Hongkong. Tillsammans skickar de pengar till deras fyra bröder som bor kvar i hemlandet.

”Men jag har också två barn och en arbetslös man att försörja. Sonen är äldst. Han är fem år nu. Men jag har inte sett honom på två år. Jag har inte haft råd att åka hem.”

Sirina tillhör den växande gruppen migrantarbetare i världen, det vill säga en person som lämnat sitt ursprungsland i hopp om att hitta en bättre försörjning i ett annat land. Det skiljer migrantarbetare från flyktingar, som lämnar sitt land för att komma bort från förtryck och krig.

Enligt International Organization for Migration (IOM) finns det för närvarande 214 miljoner migrantarbetare i världen. Det betyder att antalet ökat med 40 miljoner det senaste årtiondet. Sirina och hennes vänner på Charter Garden illustrerar också något annat. I dag är nästan hälften av världens migrantarbetare kvinnor. Andelen kvinnor fortsätter att öka för varje år. *Fenomenet kallas att migrantarbetet håller på att feminiseras.*

Sirina bor i den familj där hon arbetar. Det gör nästan alla migranter som arbetar som hembiträden. Sirina säger att hon har haft tur. Hon har eget rum och tycker att familjen som hon arbetar åt behandlar henne väl, även om hon får jobba mycket övertid. Andra hembiträden har inte varit lika lyckosamma. En del får inte ut sin lön. En del blir slagna och misshandlade. En av Sirinas vänner visar mig ett ärr på axeln. Det fick hon när hon blev biten av sin arbetsgivare.

Bara i Hongkong finns tre kvinnohus dit hembiträden som råkat illa ut kan fly. Det största heter Bethune House och drivs av den katolska kyrkan. Utöver kvinnohusen erbjuder den fackliga organisationen Asian Domestic Workers Union (ADWU) tillfälligt skydd. På organisationens kontor finns madrasser och köksutrustning för att kunna härbärgera ett tiotal kvinnor.

Boendet är centralt för migrantarbetare. Ibland delas migrantarbetarna till och med upp efter hur de bor. Inom hushållssektorn är det vanligast att arbetaren bor hos arbetsgivaren. Andra grupper av migrantarbetare bor i särskilda logementen. De allra största förläggningarna för migrantarbetare finns i Förenade arabemiraten. I några av dessa bor flera tusen migrantarbetare. Förläggningarna är uppdelade efter kön. I vissa bor bara kvinnor i andra bara män. Därutöver finns migrantarbetare som ordnat sitt boende själva, men i många länder är det inte tillåtet.

Marcinini Rimbo från Filippinerna har flytt från den familj i Hongkong där hon arbetat som hembiträde. Under ett halvår blev hon misshandlad varje vecka. När det ena ögat blev skadat fick hon nog. Nu bor hon på ett kvinnohus och deltar i aktioner för att stärka migrantarbetarnas lagliga skydd.

Migrantarbetets olika skepnader

De flesta av kvinnorna på Charter Garden i Hongkong är *gästarbetare*, det vill säga personer som har ett tidbegränsat arbetstillstånd. Men några av kvinnorna har inget tillstånd alls. De har varit missnöjda med den familj där de först arbetat. I värsta fall har de blivit lurade och utnyttjade. När de på egen hand ordnar ett nytt jobb, förlorar de gamla tillstånden sin giltighet. Dessa migranter är *papperslösa*, det vill säga de saknar giltigt arbets- och/eller uppehållstillstånd. I Hongkong och på fler andra håll i världen finns också *offer för människohandel*. Det handlar om migrantarbetare som lurats eller tvingats att flytta till ett annat land. Mellan 600 000 och 800 000 människor i världen är offer för människohandel. Tidningarna i Hongkong har rapporterat om kvinnor som trott att de har fått jobb inom hushållssektorn men istället tvingas till sexslaveri.

Ytterligare en kategori är *inre migrantarbetare*. Det handlar om människor som flyttar inom det egna landet för att söka arbete. Ofta är de inre migrantarbetarna lika utsatta som de som flyttar mellan länder. I Kina har flera hundra miljoner människor lämnat landsbygden under de senaste årtiondena för att söka jobb i kuststädernas exportindustrier. Dessa arbetare kallas för minggong – en ”arbetare med bondestatus”. Redan den beteckningen ger en föreställning om hur de uppfattas av det övriga samhället. I Kina är det också svårt att ändra uppgifter i folkbokföringen, det så kallade hukou-systemet. Personer som flyttar inom landet men inte får tillstånd att ändra uppgift om hemort riskerar att hamna utanför välfärden. De blir ett slags papperslösa i sitt eget land.

Fakta om migrantarbetare

Flest migrantarbetare finns i Europa, därefter följer Asien och Nordamerika. Det enskilda land som tagit emot flest migrantarbetare är USA (35 miljoner).

De länder som hyser flest migrantarbetare som andel av befolkningen är ett antal oljestater runt Persiska viken. Allra högst är andelen i Förenade arabemiraten och Qatar där 80 procent av invånarna utgörs av utländska migrantarbetare.

De regioner som migrantarbetarna oftast kommer ifrån är Asien, Afrika och Latinamerika. De enskilda länder som flest migrantarbetare lämnat är Kina (35 miljoner), Indien (20 miljoner) och Filippinerna (8 miljoner).

Den vanligaste formen av migration är att människor flyttar mellan två länder som befinner sig på ungefär samma utvecklingsnivå. Nästan hälften av världens migrantarbetare flyttar till ett grannland. Detta är en migration som vi inte hör talas så mycket om, men det handlar bland annat om arbetsmigration mellan olika länder i Europa, Afrika, Latinamerika och Mellanöstern.

Det som uppmärksammas mest i medier är när migranter lämnar fattiga länder för att arbeta i rika länder. Även den migrationen har ökat kraftigt. I de välmående OECD-länderna finns växande skaror av migrantarbetare från utvecklingsländer som städar våra kontor, arbetar i restauranger och hotell och allt oftare i människors hem med hushållsarbete och barnpassning. Genom omflyttningen av arbetskraft sipprar de globala klassklyftorna in i de rika nationerna.

Diskussionsfrågor!

Vad är orsakerna till att antalet migrantarbetare ökar i världen?

Vad kan den globala fackföreningsrörelsen göra för att förbättra migrantarbetarnas villkor?

Och vad bör den svenska fackföreningsrörelsen göra för att stödja migrantarbetare i Sverige och i omvärlden?

HELPER URGENT

AMERICAN FAMILY WITH TWO DAUGHTERS (AGES 2&4) IS URGENTLY LOOKING FOR HARD WORKING AND LOVING HELPER

HELPER MUST BE HIGHLY ORGANIZED AND DESIRE TO LOVE AND TAKE CARE OF 2 GIRLS WHILE ALSO MANAGING ALL THE HOUSEHOLD DUTIES.

EXPERIENCE WORKING WITH A WESTERN FAMILY IS PREFERRED. SHOULD HAVE AT LEAST TWO YEARS WORK EXPERIENCE IN HONG KO

PLEASE CALL
INTERVIEW

I Hongkong existerar ingen offentlig barnomsorg. När både mannen och kvinnan i en familj arbetar behöver man hembiträden för att ta hand om barnpassning, städning och matlagning. Helst någon som bor i familjen. Nästan alla är kvinnor från Filippinerna, Sri Lanka, Bangladesh och Nepal.

Servicejobben dominerar

De flesta migrantarbetare återfinns inom service, industriproduktion och byggnadsarbete. För kvinnor är det vanligaste yrket olika former av hushållsarbete. I många länder skulle produktion och service omedelbart kollapsa utan migrantarbetare. Spanien är beroende av migrantarbetare från Nordafrika för att klara jordbruket. Hongkong är beroende av migrantarbetare från Filippinerna för att klara barnomsorgen. Qatar är beroende av migrantarbetare för att klara byggverksamheten. Och utan migrantarbetare skulle EU inte klara städningen av toaletterna.

Andra migrantarbetare har specialistkompetens. I länder som Kenya och Uganda har regeringarna klagat på att många av de inhemska läkarna har flyttat till Väst där de fått mer välbetalda jobb. Det dränerar länderna på viktig arbetskraft. Länder som Storbritannien, Australien och Kanada har också infört särskilda poängsystem som särskilt gynnar möjligheten för högutbildade att få arbets- och uppehållstillstånd.

Men migrationen har även positiva effekter. Migrantarbetare skickar tillbaka stora summor pengar till sina familjer och släktingar. Summan av detta pengaflöde är större än det samlade globala biståndet. I Filippinerna, Sri Lanka och Bangladesh skulle fattigdomen öka markant om länderna inte hade migrantarbetare som skickar hem pengar.

Exploateringens mekanismer

Arbetsgivare utnyttjar ofta migrantarbetarnas svaga ställning. Migrantarbetare har lägre lön än andra anställda, det är mer vanligt att de saknar kontrakt, de blir oftare lurade på löner och förmåner och de får mer ofta än andra utföra så kallade 3-D jobb (dirty, dangerous and difficult).

De finns många orsaker till att migrantarbetare är särskilt utsatta:

- För det första är det vanligt att migrantarbetare har ett sämre lagligt skydd än de inhemska anställda.
- För det andra är de internationella konventioner som ska skydda migrantarbetare svaga, framför allt beroende på att få länder har undertecknat lagarna.
- För det tredje är ofta arbetstillståndet för migrantarbetare kopplat till uppehållstillståndet. I länderna runt Persiska viken kallas detta för Kasalssystemet. Det betyder i klartext att en arbetare som säger upp sig från sitt arbete riskerar att också förlora uppehållstillståndet. Det gör det nästintill omöjligt att lämna ett arbete, även om arbetsvillkoren är undermåliga.
- För det fjärde är migrantarbetare för det mesta oorganiserade. I flera länder är det till och med förbjudet för migrantarbetare att gå med i facket. Men även när dessa arbetare har rätt att ansluta sig är organisationsgraden låg. En av flera orsaker är att migrantarbetare ofta är rädda för att ta konflikter med arbetsgivare. De fruktar att de ska få återvända till sitt hemland utan de förtjänster som familj och släkt väntar på.

Papperslösa migrantarbetare är särskilt sårbara. De utför en olaglig handling när de arbetar utan att ha arbets- och/eller uppehållstillstånd. Om de polisanmäler missförhållanden kan följden bli att de själva ställs inför rätta. Av detta skäl vill både LO och TCO avkriminalisera papperslösas

I Hongkong och Singapore har migrantarbetare gått samman och bildat fackföreningar. I länderna runt Persiska viken är det inte tillåtet för migrantarbetare att organisera sig fackligt. Men migrantarbetarna får ibland stöd från andra organisationer, däribland från kristna och muslimska samfund. På det hela taget finns dock ytterst få organisationer som försvarar migrantarbetarna.

arbete. Enligt förslaget ska det fortfarande vara olagligt för en arbetsgivare att anställa en papperslös, men arbetarens handling ska inte vara olaglig.

Det amerikanska fackförbundet SEIU har mer än andra engagerat sig för de papperslösas rättigheter. Så här säger en av förbundets organisatörer, Triana Siltan: "Ur facklig synvinkel är det ointressant om en anställd är papperslös eller inte. Alla anställda ska ha rätt till avtalsenliga villkor. För oss har det också varit avgörande att vår gamla medlemsgrupp stött våra kampanjer för att förbättra villkoren för migrantarbetare. Men jag tror de har insett att även de själva hotas av försämringar om inte förhållandena för migrantarbetarna blir bättre."

En utmaning för facket

För den globala fackföreningsrörelsen är migrantarbetarna en av de stora utmaningarna. Under senare år har flera stora satsningar gjorts för att nå ut med facklig information till migrantarbetarna och förstås allra helst organisera dem. Flera av de globala facken, bland annat för byggnadsarbetare och lantarbetare, har organiserat globala kampanjer för att få fler migrantarbetare att gå med i facket.

Det globala facket har också uppnått vissa framgångar när det gäller den internationella lagstiftningen. Sommaren 2011 antog FN-organet ILO (International Labour Organization) en ny konvention för att stärka rättigheterna för hushållsarbetare. Konventionen innebär bland annat att hushållsarbete juridiskt ska likställas med annat arbete och att hushållsarbetare ska ha rätt att gå med i facket.

De fackliga ansträngningarna betyder dessvärre inte att den globala fackföreningsrörelsen kan vara nöjd. Fortfarande är bara en bråkdel av världens migrantarbetare organiserade. Fortfarande vill arbetsgivare ha fler "billiga" migrantarbetare. Fortfarande ökar rapporterna och anmälningarna till ILO om exploateringen av migrantarbetare.

Lästips:

Kommunala medlemmar och den globala tryggheten. Rapport till Kommunals kongress 2010.

Migrantarbetare, Grundkurs om rörlighet, rättigheter och globalisering, Anna-Lena Lodenius & Mats Wingborg, Palmecentret, 2008.

Källor:

In search of decent work. Migrant workers' rights: A manual for trade unionists, ILO, 2010.

International labour migration. A rights-based approach, ILO, 2010.

Kommunala medlemmar och den globala tryggheten. Rapport till Kommunals kongress, 2010.

Migrant workers in the Middle East, ITUC, 2007.

Migrantarbetare, Grundkurs om rörlighet, rättigheter och globalisering, Anna-Lena Lodenius & Mats Wingborg, Palmecentret, 2008.

Migration, www.migrationsinfo.se, Fores, 2011.

Who cleans the welfare state? Migration, informalization, social exclusion and domestic service in Stockholm, Anna Gavanas, Institutet för Framtidsstudier, 2010.

World Migration Report, IOM, 2010.

Förkortningar:

ADWU: Asian Domestic Workers Union.

IFS: Internationella fackliga samorganisationen (den svenska förkortningen för ITUC).

ILO: International Labour Organization.

IOM: International Organization for Migration.

ITUC: International Trade Union Confederation.

SEIU: Service Employees International Union.

Det finns idag 214 miljoner migrantarbetare i världen och bara på tio år har antalet ökat med 40 miljoner. Arbetsgivare utnyttjar ofta migrantarbetares svaga ställning: de har lägre lön, har sällan kontrakt och utför ofta farliga arbeten. För den globala fackföreningsrörelsen är det en stor utmaning att informera gruppen om sina rättigheter och förstås allra helst organisera dem.

www.lotcobistand.org